

13. Жигалов А.Ф. Коммерческая и банковская тайна в российском уголовном законодательстве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2000. – 20 с.
14. Кузьмин С.В. Тайна в уголовном праве: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2000. – 23 с.
15. Лопатин В.Н. Информационная безопасность России: Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. – СПб., 2000. – 433 с.
16. Мазуров В.А. Уголовно-правовая защита тайны: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Томск, 2001.
17. Носік Ю.В. Права на комерційну таємницю в Україні (цивільно-правовий аспект): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2006. – 18 с.
18. Омарова А.Б. Гражданско-правовые проблемы института коммерческой тайны в Республике Казахстан: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Алматы, 2002. – 29 с.
19. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розміщення відомостей, що становлять комерційну таємницю (аналіз складів злочинів): Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Х., 2002. – 21 с.
20. Салихов И.И. Информация с ограниченным доступом как объект гражданских правоотношений: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Казань, 2004. – 20 с.
21. Сляднева Г.О. Право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю та його захист: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. – Донецьк, 2005. – 16 с.
22. Строгонова И.В. Правовой режим конфиденциальной информации (гражданско-правовой аспект): Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Екатеринбург, 2004. – 210 с.
23. Суслова С.И. Тайна в праве России: цивилистический аспект: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Иркутск, 2003. – 25 с.
24. Фатьянов А.А. Тайна и право (основные системы ограничений на доступ к информации в российском праве). – М., 1998.
25. Чепелюк М. Угода про нерозголошення конфіденційної інформації // Юрид. журн. – 2003. – № 9. – С. 23.
26. Юрченко И.А. Информация конфиденциального характера как предмет уголовно-правовой охраны: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – М., 2000. – 35 с.

УДК 347.78(477)

С.В. Мазуренко

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СПІВАВТОРСТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Співавторство породжує факт виникнення твору спільною працею двох або більш осіб. В юридичній літературі виникає багато дискусійних питань та проблем щодо авторського права на твір, що є спільною творчою працею кількох осіб, зокрема постають питання визначення співавторства і його правове регулювання в цивільному законодавстві. Не завжди спільна творчість відповідає умовам співавторства.

Науковому дослідженню згаданої теми певну увагу приділяли такі вчені, як Е. Гаврилов, О. Йоффе, Н. Зільберштейн, В. Дозорцев, В. Серебровський, І. Савельєва, О. Дзера та інші [1; 2; 3].

Для виникнення співавторства необхідно, щоб в роботі кожної фізичної особи над твором існувала творчість. Як відмічається в юридичній літературі, співавторство передбачає визначену єдність замислу, активний вплив на творчість один одного [4, с. 52].

Аналізуючи ст. 13 Закону України “Про авторське право та суміжні права” (далі – Закон), слід вважати істотними умовами виникнення співавторства: по-перше, творчий результат, створений спільною творчою працею співавторів, має бути єдиним цілим, таким, що не може існувати без складових частин як ціле; по-друге, спільна праця співавторів повинна бути творчою; по-третє, повинна бути угода про спільну працю, не обов’язково в письмовій формі; співавторство повинне бути добровільним; результат творчої діяльності співавторів повинен бути об’єктивно вираженим у знаках, звуках, зображенні чи в іншій формі [5].

Розглянемо кожну з цих умов.

По-перше, це множинність осіб, тобто твір створюється не однією особою, а в процесі роботи над твором беруть участь декілька осіб – двоє, троє чи більше авторів.

Однак не всяка робота може вважатися як співавторство, для цього потрібна не тільки проста участь, а і наявність творчого вкладу авторів у створенні твору. Як відмічає О.О. Штефан, спільна праця може виявлятися по-різному: автори можуть об’єднати творчий процес і працювати разом; автори можуть визначити план, структуру твору, визначити завдання для кожного учасника творчого колектива, відповідно до якого він повинен створити частину твору, яка потім буде об’єднана з іншими складовими твору для подальшого опрацювання [6, с. 155]. Співавторством не може вважатися технічна робота (наприклад, друкування на комп’ютері, підбір матеріалу, робота редактора або коректора), а також спонсорство.

Однак частіше на практиці можна стикнутися з тим, що невідомі автори не можуть собі дозволити видати свій твір у відомих виданнях, тому звертаються за допомогою до спонсорів і з вдячністю указують ім’я спонсора як співавтора твору, причому не укладаючи ніякої угоди з ним.

Законодавець визначив, що будь-який творчий результат, будь то твір науки, літератури, мистецтва чи результат технічної діяльності (винахід, корисна модель, промисловий зразок), повинен бути єдиним цілим за своїм тематичним змістом. Так, Е. Гаврилов стверджує, що твір складає нерозривне ціле в тому разі, коли його неможливо розділити не у фізичному розумінні, а у розумінні цивільного права. На підтвердження цієї точки зору можна навести як приклад твори живопису, які були виконані кількома художниками. У разі “фізичного” поділу такий твір втрачає свою цінність як об’єкт авторського права [7].

Наступний аспект – волевиявлення осіб, які створили твір, повинно бути спрямовано на створення сумісного твору. Одним із елементів, внаслідок якого виникають відносини співавторства, є угода про спільну працю над твором, як усна так і письмова. Обов’язковість усної чи письмової угоди між співавторами законодавством не закріплено.

Така умова виникнення співавторства не порушує майже ніяких питань. Обов’язкова наявність волевиявлення авторів на створення єдиного твору дає одностайну відповідь на питання, чи можна вважати особу співавтором, якщо автор давно помер. Наприклад, чи можна вважати автором письменника, якщо він після смерті автора обнародованого чи необнародованого твору його дописав?

Ні. Особа, яка доповнила, доробила твір новим змістом, має розглядатися як автор цієї своєї частини, але співавтором його вважати не можна.

Якщо ж воля померлого автора була спрямована на те, щоб після його смерті контрактна особа доробила твір, якій він не встиг завершити, у цьому разі можна вважати такий результат співавторством.

Якщо автори створили будь-який спільний творчий результат, але не домовились про співпрацю, тобто не уклали угоди, виникає запитання: чи можна вважати таку працю співавторством? Закон не закріплює обов'язковості досягнення усної чи письмової угоди між співавторами, але передбачає, що така угода повинна бути досягнута. Законодавець також не зазначає моменту виникнення співавторства. Чи слід вважати його після досягнення згоди на співпрацю? Чи за наявності всіх умов співавторства? Автори одного цілісного результату творчої діяльності можуть досягти згоди про спільну працю на початку роботи, у процесі й наприкінці роботи над твором. З якого ж моменту слід вважати, що виникає співавторство: коли вони зробили його чи коли досягли всіх істотних умов?

У даному разі слід покластися на морально-етичні норми. Стаття 11 Закону України "Про авторське право та суміжні права" зазначає, що автором твору вважається особа, яка зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Тобто якщо був створений результат творчої інтелектуальної діяльності, але не було досягнуто згоди між авторами про співавторство і один із авторів (наприклад, картини) поставить свій підпис, він буде вважатися автором всього твору.

Найкращим виходом і для авторів, і для користувачів з метою встановлення або підтвердження факту створення твору у співавторстві було б законодавче закріплення обов'язкової письмової угоди між співавторами. Така угода підтвердить сам факт співавторства, дозволить уникнути можливих суперечок та спорів як між самими співавторами, так і між співавторами і користувачами, а також підтвердить ще одну умову співавторства – добровільність.

Результат творчої та інтелектуальної праці співавторів повинен бути об'єктивно вираженим у знаках, звуках, зображенні чи іншій формі, яка є можливою для сприйняття, оскільки, не закріпивши свою творчість на об'єктах матеріального світу, жоден з авторів не зможе довести, що цей твір є саме його інтелектуальною творчістю, у зв'язку із нестійкістю усної форми вираження інформації і з її можливим спотворенням.

Розглянемо характер відносин у процесі створення фотографії, які породжують співавторство, яке завжди буде неподільним. Наявність авторських прав у фотографа є безспірним. У свою чергу, для виникнення авторських прав у особи, яка позує, необхідна наявність її творчої праці у створенні кінцевого результату. Постає запитання: чи робить така особа творчий внесок у створення цього твору? Ні. Особа, яка позує, здійснює тільки задумок фотографа за допомогою позування. При цьому така особа не породжує щось нове, унікальне чи оригінальне, тобто в її праці відсутній критерій творчості. Це не творча, а технічна робота. Таким чином, це не може бути підставою для виникнення в особи, яка позує, авторських прав на фотографічний твір.

Вважаємо, що співавторство повинно встановлюватися за здійсненим результатом, а не за процесом роботи, а тому може визначатися договором, який укладається між авторами. Тому в цьому разі слід вважати, що і технічна робота може бути визнана співавторством, головне, щоб співавтори це визначили у своїй угоді.

Стаття 433 ЦК України надає охорону творам незалежно від їх цінності, призначення, а також форми їх вираження. Однак засоби масової інформації обґрунтовано ставлять певні умови до тексту, який буде запропоновано читачам. До редакції ЗМІ дуже часто поступають матеріали, які знаходяться у вигляді, непривабливому до публікування. Тому редакція вносить корективи до форми вираження тексту, кваліфіковано обробляє такий матеріал. Таким чином, у редактора також виникає авторське право на похідний твір у зв'язку з творчою обробкою оригінального твору. Однак право на використання такого твору має чітку залежність в оригіналі і може здійснюватися тільки за умови дотримання останніх.

Дуже важно виявити вклад однієї чи іншої особи у творі. Однак ні судова практика, ані юридична література поки ще не визначили єдиного підходу до цієї проблематики.

Можливі також певні труднощі при визначенні творчої ролі тих чи інших осіб в авторському колективі. Наприклад, аранжировщики найчастіше вважають себе авторами або співавторами музики, у той час як їхній творчий вклад полягає у вимислі, скажімо, ритмічних “збивок”, гітарних “рифів”, проґрашів, а мелодію та гармонічний ряд створили інші особи.

Виявляється також, що не на всі питання співавторства можливо дати однозначну відповідь. Чи можливо вважати співавторством союз оформлювача житлового приміщення (дизайнера) і власника квартири, який обговорює та задає тон майбутньому вигляду приміщення, а також бере активну участь у розробці дизайну та розташуванні меблів у власній квартирі? У даному разі він також виконує творчу роботу (підбирає колір, шпалери, стиль...). Прийнято вважати, що тільки дизайнер отримає авторське право на дизайн і таким чином може самостійно давати дозвіл на розміщення фотографій квартири власника в архітектурно-дизайнерських журналах, таких, як “Салон”, “Дім і інтер’єр”, “Красивая квартира” та інших. Виникає запитання: а якщо немає згоди власника квартири на розміщення фотографій у періодичних виданнях, може дизайнер самостійно прийняти таке рішення?

У законодавстві відсутні норми, які закріплюють положення відносно “збірного” характеру неоднорідних творів. У процесі створення пісень (музичні твори з текстом) у разі співавторства зусилля прикладають представники різних видів мистецтва – музики та літератури. Поет працює над словами та рифмою, які є елементами окремого об’єкта авторського права – твором літератури. У свою чергу музикант працює над вокальною партією, елементом музичного твору. Такі частини єдиного твору є результатом творчої праці спеціалістів різного виду мистецтва і можуть бути використані як самостійні елементи твору. Тому на практиці виникають певні труднощі при створенні та використанні частин музичного твору.

В.А. Дозорцев вважає, що не можна вважати співавторами авторів аудіовізуального твору, і таку діяльність відносить до співробітництва. “Участники его создания не могут с точки зрения традиционного авторского права рассматриваться как соавторы. Одна только совместная деятельность не создает классического соавторства, которое предполагает, по крайней мере, однородную деятельность соавторов. Лица, принимающие участие в создании фильма, произведения которых вошли в него в качестве составной части, соавторами не являются. Такое “соучастие” есть сотрудничество – категория, неизвестная авторскому праву, а не соавторство...” [8].

Іншої точки зору додержується Е.П. Гаврилов, який вважає аудіовізуальний твір неподільним об’єктом, а взаємовідносини між його авторами – неподільним співавторством [2].

Аудіовізуальний твір становить собою своєрідний об’єкт, для якого більшість традиційних положень авторського права потребують виправлень.

О. Жилинкова пропонує ввести в законодавство термін “складний твір” – це твір, який складається із різнорідних частин (твору різних галузей мистецтва), кожна з яких не є головною відносно інших частин, які первісно створюються як елементи цільного об’єкта авторського права, але після досягнення творчого результату можуть використовуватися як окремі об’єкти авторського права, та встановити вичерпний перелік об’єктів авторського права, які входять у групу складних об’єктів [9].

Особливостей та труднощів, які пов’язані з визначенням виду твору – чи є він твором, створеним у співавторстві, чи такий результат творчої діяльності становить собою зовсім інший результат співпраці, – дуже багато. Важливо, щоб усі можливі моменти та спірні питання були відображені у договорі. Від того, як було створено твір, залежить порядок отримання дозволу на його використання, термін авторської правової охорони, а також розмір авторської винагороди.

Література

1. Дозорцев В.А. Право на фильм как сложное многослойное произведение // Вестник ВАС РФ. – 2000. – № 3-4.
2. Гаврилов Э.П. Комментарий к закону “Об авторском праве и смежных правах”. – М., 1996.
3. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2002.
4. Калятин В.О. Интеллектуальная собственность (Исключительные права): Учебник. – М.: НОРМА, 2000.
5. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-ХІІ // ВВР. – 1994. – № 12. – Ст. 64.
6. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підручник / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. – К.: Ін Юре, 2007.
7. Клейменова С. Співавторство як інститут авторського права // Вісник прокуратури. – 2003. – № 9.
8. Дозорцев В.А. Право на фильм как сложное многослойное произведение // Вестник ВАС РФ. – 2000. – № 3-4.
9. Жилинкова Е. “Сложное произведение” – новый термин // Юрид. практика. – 2008. – № 21(543).